

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนามายาวนาน พฤติกรรม และวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ช่วยขัดเกลา และเป็นเป้าหมายหล่อหลอมจิตใจ กิจกรรมสำคัญต่างๆ ระดับชาติผู้ชุมชน ระดับรากหญ้า มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งกล่าวได้ว่าชีวิตคนไทยมีความผูกพัน และอิงอาศัยพระพุทธศาสนามาตลอด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ได้ฝังลึกลงในจิตใจและวิถีชีวิตการดำรงชีพของคนไทยก็ว่าได้ เป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นจิตใจของคนไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญู รู้คุณ ย่อมนำตัวเองไปสู่หนทางแห่งความสุข ทั้งความกตัญญูรู้คุณ ต่อบิดามารดา ผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็นพระพรหมของลูก เป็นเทวดา เป็นบูรพาจารย์ เป็นพระอรหันต์ของลูก ตลอดจนมีความกตัญญูต่อสัตว์และสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ อย่างสมดุล “ความกตัญญู” หมายถึง ความตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม” “กตเวทิตี” คือการตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน” ความกตัญญู เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง “ความกตัญญู เป็นมงคลอันสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ บิดามารดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญูกตเวทิตี รู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มี บิดามารดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูกตเวทิตี ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”^๑ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วย

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗.

^๓ อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๒/๖๖-๖๗.

ความรู้สำนึกในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณคน ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตากรุณา การกระทำเช่นนี้ย่อมนำความสุขความเจริญและสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญู ย่อมไม่นำคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติทั้งหลายทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

ในขณะที่ปัจจุบันเยาวชนและนักเรียน มีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจไม่ใส่ใจในการเรียน ขาดความรับผิดชอบต่อการงาน ขาดความกตัญญูต่อบิดามารดา ไม่เชื่อฟังคำสอนของบิดามารดา และครูอาจารย์ ตลอดจนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดจาไม่เพราะ พุดจาก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกมารดาบิดา ดิดเพื่อน เชื้อเพื่อน จนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ที่ได้รับมอบหมาย หลีกเลียงการทำงาน การช่วยงานทั้งที่บ้านและส่วนรวม ตลอดจน ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ขาดความมีน้ำใจ ตลอดจนถึงการแสดงออกถึง ความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ขาดความรับผิดชอบต่อบ้านเรือน ซึ่งถือได้ว่า บุคคลที่กล่าวมานั้น ขาดความกตัญญูต่อตนเองด้วย^๕

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูต่อบิดามารดา ของนักเรียน ตลอดจนถึงความเชื่อและการปฏิบัติตน ตามหลักพุทธธรรมด้านความกตัญญูต่อบิดามารดาของนักเรียนนั้น เป็นแนวทางในการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา และครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่มนุษย์จะต้องเจตตั้งแต่ เกิด เติบโต จนกระทั่งตาย^๕ “การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิดสติปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคม”^๖ จะมาจากการอบรมของครอบครัว บุคคลสำคัญที่จะทำให้กำเนิดชีวิต หรือกำหนดชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนนั้น ก็คือ บิดามารดา ครอบครัวไทยในอดีต จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หรือเรียกว่าครอบครัวขยาย ในครอบครัวจะประกอบด้วยสมาชิกในระดับต่างๆ ตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา บิดามารดา และลูกหลาน ครอบครัวลักษณะนี้ จะอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ในขณะที่เด็กจะได้เรียนรู้วัฒนธรรม ของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติตนต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมนิสัย ลักษณะอย่างนี้

^๕ พงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์, “การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).บทนางานวิจัย

^๕ สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖

^๖ ศรีธรรม ธนะภูมิ, พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕.

เป็นสิ่งที่เด็กจะได้รับแต่เยาว์วัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ปัญหาการประพฤติปฏิบัติตนหรือมารยาทต่างๆของเยาวชนที่เกิดขึ้น จึงได้รับการแก้ไขจากบิดามารดา และครอบครัว

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาพฤติกรรม ด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งอยู่ในวัยเยาว์ เป็นวัยที่ต้องปรับตัวระหว่างความเป็นเด็กไปสู่วัยรุ่นและมีพฤติกรรมที่ดื้อรั้น ตลอดจนก้าวร้าวต่อบิดามารดา ไม่เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนของมารดาบิดา และกำลังเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เป็นอนาคตของชาติบ้านเมืองและสังคมต่อไปในภายภาคหน้าและเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความกตัญญูทวดเวที ต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ ตามหลักพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของนักเรียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความกตัญญูทวดเวทีตามนัยแห่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวที ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ประเด็นที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบความกตัญญูทวดเวทีตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ ต้องการทราบพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ ต้องการทราบแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม ด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑. ความกตัญญูทวดเวทีตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. พฤติกรรมความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. แนวทางการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ก. กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ ครู ผู้ปกครองและ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๗๓ คน

ข. กลุ่มเป้าหมาย

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้บริหารและคณะครูจำนวน ๕
คน ผู้ปกครอง ๕ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๕ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
จำนวน ๕ คนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๕ คน รวมทั้งหมด ๒๕ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิจัยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง
ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรม หมายถึง อาการที่แสดงออกทางด้านกายกรรม และวจิกรรม ของเด็กนักเรียน
ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

กตัญญูทศเวที หมายถึง คุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม ของผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำ
แก่ตน แล้วตอบแทนตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น ทิศเบื้องหน้าในหลักธรรมทศ
ทั้ง ๖ , มาตปิตุอุปภูฏานัง ในมงคลสูตร และด้านหลักธรรมบุคลหาได้ยาก ๒ ประเภท

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังเรียนชั้น
ม.๑ ,ม.๒ ,ม.๓ โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

แนวทางการปลูกฝัง หมายถึง วิธีการทำให้นักเรียนปฏิบัติตนให้มีความกตัญญูทศเวที
และมีความมั่นคงหรือตั้งมั่นในความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวถึงความสำคัญของความกตัญญูทเวที คนที่มีความกตัญญู ย่อมรู้ถึงทุกสิ่งในโลก ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ พืชพันธุ์ ล้าธารถนนหนทาง เป็นต้น การรู้คุณค่าของสิ่งของทั้งหลาย ย่อมทำให้โลกสงบร่มเย็น ส่วนเรื่องน้ำสำหรับดับไฟในชีวิต กล่าวถึงชีวิตของคนเราเมื่อเกิดมาไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหน ประกอบอาชีพอะไร ต้องมีความรู้ธรรมะไว้เป็นน้ำดับกิเลส เพราะการที่เราอยู่โดยไม่มีความรู้ธรรมะก็ย่อมประสบ แต่ความทุกข์ไม่มีความสุขที่แท้จริง^๑

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาลประกอบด้วยเนื้อหาที่มุ่งให้ทราบและตระหนักถึงพระคุณของบิดามารดา ส่วนผู้ที่เป็นลูกนั้นก็ต้องตั้งอยู่ในความกตัญญูทเวทีโดยพึงเคารพมารดาบิดา ผู้เป็นเสมือนทิศเบื้องหน้า โดยการปฏิบัติดังนี้ ๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ๒) ช่วยทำกิจธุระ การงานของท่าน ๓) ดำรงวงศ์สกุล ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับได้รับมรดก ๕) ทำบุญอุทิศเมื่อท่านล่วงลับ^๒

ทวิ บุญยเกตุ ได้กล่าวถึงความกตัญญูไว้ว่า ความกตัญญู หมายถึง การรู้คุณ การสนองคุณคน หรือ การมีน้ำใจรำลึกถึงอุปการคุณที่ตนได้รับ ด้วยความสำนึกในบุญคุณ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ นับว่าเป็นยอดของความกตัญญู นอกจากนั้นแล้ว ยังต้องมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณคนอื่น ๆ อีก ผู้ที่ให้ความช่วยเหลืออุปการะนี้ ได้ชื่อว่า “ผู้มีพระคุณ” ผู้ได้รับความช่วยเหลือควรจะต้องรำลึกถึงอยู่เสมอ จะลืมเสียไม่ได้เลย และควรต้องหาทางตอบแทนบุญคุณในเมื่อมีโอกาส การสนองคุณนั้นทำได้หลายวิธี ไม่ใช่จะต้องกอบโกยเงินทองหรือข้าวของมาให้เป็นการตอบแทน ที่สำคัญก็คือการตอบแทนทางจิตใจ เมื่อถึงคราวที่ผู้เคยทำบุญคุณให้แก่ตน ตกอยู่ในฐานะที่ต้องการความช่วยเหลือ ก็ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีตามกาลเทศะ ตามกำลังความสามารถของตนที่จะทำได้ จะโดยทางกำลังทรัพย์ กำลังความคิด หรือกำลังแรงงาน ก็ได้แล้วแต่กรณี ผู้ที่มีจิตใจเช่นนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณคน ถ้าเราคิดจะอุปการะหรือช่วยเหลือคนอื่นแล้ว เราไม่ควรจะหวังผลตอบแทนเลยเป็นอันขาด ให้ถือเป็นอุคมคติไว้ในใจเสมอว่า เราแบ่งความสุขที่เราได้อยู่ให้แก่คนอื่น หรือช่วยคนอื่นให้เขามีความสุข เพียงเท่านั้นก็พอแล้ว สรุปความว่า ๑. ถ้าใครทำบุญคุณให้แก่ เรา ๆ ต้องรำลึกถึงความดีของเขาอยู่เสมอ โดยไม่มีวันลืม และต้องพยายามสนองคุณ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). กตัญญูทเวที เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก.

(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖).

^๒ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), คุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาล, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕).

เขาเมื่อมีโอกาส ๒. ถ้าเราจะทำบุญคุณให้แก่ใคร อย่าหวังการตอบแทนจากเขาเลยแม้แต่น้อย ให้คิดเสียว่าเราทำเพื่อแบ่งความสุขให้คนอื่น เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

สุชา จันทน์หอม ได้กล่าวในหนังสือ จิตวิทยาเด็ก ว่าเรื่องราวของเด็กเป็นเรื่องที่น่าศึกษามาก ในสมัยปัจจุบัน ทุกคนต่างก็เพิ่งความสนใจไปยังตัวเด็ก มีการศึกษาค้นคว้าและคิดถึงเด็กยิ่งขึ้น การรู้ถึงความเจริญเติบโต ความต้องการความสนใจ ความคิด และอื่น ๆ ของเด็ก จะช่วยให้รู้จักเด็กได้ดี และเข้าใจเด็กได้ถูกต้องยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดู และการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่า และเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป เนื้อหาบทที่ ๑๑ เรื่อง สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก และบทที่ ๑๒ คือสิ่งแวดล้อมกับพัฒนาการของเด็กไทย มีความสอดคล้องกับการปลูกฝังคุณธรรม คือความกตัญญูกตเวทีได้เป็นอย่างดี^๕

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิต ว่าได้ศึกษาแนวคิด ลักษณะและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยในหมู่บ้านชนบททั้ง ๔ ภาค ของประเทศไทย และศึกษาวิเคราะห์การเรียนรู้ของเด็กไทย ในด้านพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนถึงคุณธรรมจริยธรรมทางจิตใจ และได้เสนอแนะการประยุกต์วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแบบวิถีชีวิตไทยไว้อย่างน่าสนใจ ยิ่งลักษณะและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ในส่วนของจิตใจ ความมีคุณธรรมจริยธรรมของเด็กเช่น ความกตัญญูกตเวที ก็แตกต่างกันด้วย สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลาย แต่กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาถือเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย ดังนั้นวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย จึงควรให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและอยู่บนวิถีชีวิตแบบไทย^๖

พระมหาภูเนต จันทร์จิต ศึกษาเรื่องหน้าที่ของบิดามารดาในพุทธจริยศาสตร์พบว่า บุตรธิดา มีหน้าที่ต่อบิดามารดาในฐานะเป็นกตัญญูและกตเวทีบุคคล คือการรู้คุณและกระทำการตอบแทน การกระทำความดีคือคุณธรรมที่ได้รับการปลูกฝังจากมารดาบิดาให้เป็นมโนธรรม ซึ่งสามารถต่อต้านป้องกันมิให้บุตรธิดาเป็นบุคคลอกตัญญู และเป็นบุคคลที่ไม่รู้บุญคุณของผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ประสบกับวิบากกรรม บิดามารดาคือบุคคลผู้ประกอบด้วยคุณูปการของบุตรธิดา กล่าวคือ

^๕ ทวี บุญยกุล, **ฟอสตอนลูก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๔), หน้า ๓๔-๓๗.

^{๖๖} สุชา จันทน์หอม, **จิตวิทยาเด็ก**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑).

^{๖๗} สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, **การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

เป็นพระพรหม (ผู้ทรงคุณธรรม) เป็นเทวดา (เป็นผู้คุ้มครองรักษา) เป็นบูรพาจารย์ (ครูคนแรก) เป็นพระอรหันต์ (เป็นเนื่อบุญอันประเสริฐ) ของบุตรธิดา ดังนั้นการกระทำหน้าที่ตอบแทน^{๑๒}

พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม ศึกษาเรื่องอิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน สรุปได้ว่า ความกตัญญูมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติพิธีกรรมและประเพณี เช่น ประเพณีบุญเข้ากรรม หรือปฐกกรรม คือ ประเพณีทำบุญกับพระสงฆ์ผู้อยู่ปฐก เรียกว่าตามภาษาอีสานว่า “เข้ากรรม” เกิดจากอาบัติสังฆาทิเสส ๑๓ แปลว่า “ความละเมิดมีสงฆ์ในเบื้องต้นและกรรมที่เหลือ” เป็นวัตรของพระสงฆ์โดยเฉพาะ ชาวอีสานเชื่อว่า การอยู่กรรมเป็นการทดแทนคุณแม่ผู้ให้กำเนิด เพราะธรรมเนียมของชาวอีสานนั้น แม่ลูกอ่อนที่คลอดลูกใหม่ๆ จะต้องนอนฝังไฟอาบและดื่มน้ำอุ่น และเว้นการกินของแสลง เรียกว่า อยู่ไฟ หรืออยู่กรรม เพื่อให้ลมลูกเข้าอู่ มากน้อยความเหมาะสมของแต่ละคน ต้องทุกข์ทรมานอย่างหนัก ดังนั้น ลูกชายที่บวชแล้วต้องเข้ากรรมเพื่อทดแทนคุณแม่ที่เคยอยู่กรรมมาก่อน^{๑๓}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

๑.๗.๑ กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ด้านกตัญญูกตเวที โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะครูจำนวน ๕ คน ผู้ปกครอง ๕ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๕ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๕ คนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๕ คน ดังนี้

ผู้บริหารและคณะครู	จำนวน ๕ คน
ผู้ปกครอง	จำนวน ๕ คน
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒, ๓	จำนวน ๑๕ คน
รวมทั้งหมด	จำนวน ๒๕ คน

^{๑๒} พระมหาภูเนต จันทร์จิต, “หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑).

^{๑๓} พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุกะโกศล), “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

๑.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
๒. กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายวิดีโอ พร้อมทั้งสังเกตการณ์พฤติกรรมของนักเรียนด้วย

๑.๓.๓ การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามข้อวัตถุประสงค์ ด้านความกตัญญูตเวที ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒. ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑ มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

๔. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน คือ พระมหามิตรจิตปญโญ ดร., ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี, ดร.ประยูร แสงใส พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

๕. เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล

๑.๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. นำหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ในการสัมภาษณ์

๒. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย แจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มเป้าหมาย

๑.๖.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปลความ การตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการ โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายพฤติกรรมความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน พร้อมทั้งแนวทางในการปลูกฝัง ความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดด้วย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ได้องค์ความรู้ว่าด้วยกตัญญูทศเวทีตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด